

בראשית

(דף ג ע"א)

פְּרִשְׁת בְּרֵאשִׁית

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר (בראשית א א),
אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאן מִשְׁמַע
שֶׁעָקַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת
הַנְּטִיעוֹת הַלְלוּ וְשִׁתַּל אוֹתָן,
שְׁפָתוֹב יְהִי.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאוֹר שְׁכָבֵר הִיָּה
שְׁנִינּוּ. מִשְׁמַע שְׁפָתוֹב וַיְהִי אוֹר.
וְהִיָּה לֹא כְּתוּב, אֲלֹא וַיְהִי.

וּבְשֶׁהִסְתַּבֵּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּאוֹתָם הַדּוֹרוֹת שֶׁל הַרְשָׁעִים שֶׁלֹּא
רְאוּיִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר, גִּנְזוּ אוֹתוֹ. זֶהוּ
שְׁפָתוֹב (איוב לח טו) וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים
אוֹרָם, וְלִמִּי גִנְזוּ אוֹתוֹ? דִּקְא
לְצַדִּיקִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תהלים צא יא)
אוֹר זֶרַע לְצַדִּיק וְלִישְׂרֵי לֵב שְׁמַחָה.
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, זֶהוּ שְׁפָתוֹב
(ישעיהו מא ב) מִי הַעִיר מִמְזֻרָח.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב
(בראשית א ד), מַה רָאָה? אָמַר רַבִּי
חֲזִיָּא, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, רָאָה אֶת מַעֲשֵׂי
הַרְשָׁעִים וּגְנָזוּ אוֹתוֹ. רַבִּי אֲבָא אָמַר,
וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, לְגַנְזוּ
אוֹתוֹ. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי
טוֹב, שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ רִגְזוֹ. כְּתוּב כָּאֵן
כִּי טוֹב, וְכְתוּב שֵׁם (במדבר כד א) כִּי
טוֹב בְּעֵינֵי ה' לְבָרְךָ אֶת יִשְׂרָאֵל,
וְסוּף הַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שְׁפָתוֹב (בראשית
א ד) וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין
הַחֹשֶׁךְ, וּמִשּׁוּם כֵּן לֹא נִמְצָא בּוֹ
רִגְזוֹ, וְאֵף עַל גִּב שֶׁשִּׁתַּף אוֹתָם
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחַד.

בֵּא וּרְאָה, הָאוֹר הַעֲלִיּוֹן שֶׁיְהִיָּה
הָאוֹר הַזֶּה מְאִיר, וּמֵאוֹתוֹ הָאוֹר
שֶׁמִּתַּח הַכּל בּוֹ, וְהוּא הַיָּמִין
לְהַתְּעַטֵּר חֲקוּקֵי הַחֲקִיקוֹת עִמּוֹ,
וְהָרִי נִתְבָּאֵר, שְׁפָתוֹב (תהלים ל, ב) מַה
רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפַּנְתָּ לִירֵאִיךָ, זֶה
הָאוֹר הַרְאִשׁוֹן שֶׁגִּנְזוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְצַדִּיקִים לְאוֹתָם יֵרָאִי הַחֹטָא,
כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ. וַיְהִי עֶרֶב, מִצַּד
הַחֹשֶׁךְ. וַיְהִי בֹקֵר, מִצַּד הָאוֹר.
וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵם מְשַׁתְּפִים יַחַד, כְּתוּב
יוֹם אֶחָד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן
מִשְׁמַע, דְּעַקְרָן קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא לְהַנִּי
נְטִיעָן, וְשִׁתִּיל לוּן. דְּכְתִיב יְהִי.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אוֹר שְׁכָבֵר הִיָּה, תַּנּוּן. דְּכְתִיב
וַיְהִי אוֹר. וְהִיָּה לֹא כְּתִיב, אֲלֹא וַיְהִי.

בְּרֵאשִׁית קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּאֵינוֹן דְּרִין
דְּרִשְׁעִיָּא, דְּלֹא יִתְחַזֵּן לְהֵהוּא נְהוּרָא,
גִּנְזִי לִיה. הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (איוב לח טו) וַיִּמְנַע
מִרְשָׁעִים אוֹרָם. וְלִמָּאן גִּנְזִי לִיה. לְצַדִּיקָא
דְּוִקָא, כְּמָא דְּכְתִיב (תהלים צו יא) אוֹר זֶרַע לְצַדִּיק
וְלִישְׂרֵי לֵב שְׁמַחָה. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר,
הִדָּא הוּא דְּכְתִיב (ישעיהו מא ב) מִי הַעִיר מִמְזֻרָח.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, מֵאִי רָאָה.
אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא כְּדָקָא אֲמַרְן, חֲמָא
בְּעוֹבְדֵיהוֹן דְּרִשְׁעִיָּא, וּגִנְזִי לִיה. רַבִּי אֲבָא
אָמַר, וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, לְגַנְזוּ
אוֹתוֹ. וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, דְּלֹא
אֲשַׁתְּכַח בֵּיה רִיתְחָא. כְּתִיב הֵכָא כִּי טוֹב,
וְכְתִיב הָתָם (במדבר כד א) כִּי טוֹב בְּעֵינֵי ה' לְבָרְךָ
אֶת יִשְׂרָאֵל. וְסִיפִיָּה דְּקָרָא אוֹכַח, דְּכְתִיב,
וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וּבְגִין
כֵּן לֹא אֲשַׁתְּכַח בֵּיה רִיתְחָא, וְאֵף עַל גִּב
דְּשִׁתִּיף לוּן קוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא כְּחֻדָּא.

תָּא חֲזִי, נְהִירוֹ עֲלָאָה לְמַהוּי נְהִיר הָאִי אוֹר.
וּמַהֵהוּא נְהִירוֹ חִידוֹ לְכֻלָּא בֵּיה. וְהוּא
יְמִינָא לְאַתְעֻטְרָא גְלוּפִי גְלוּפִין בְּהַדִּיָּה. וְהָא
אֲתַמָּר, דְּכְתִיב (תהלים לא כ) מַה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר
צִפַּנְתָּ לִירֵאִיךָ, דָּא אוֹר קְדָמָאָה, דְּגִנְזִי קוּדְשָׁא
בְרִיךְ הוּא לְצַדִּיקָא, לְאֵינוֹן דְּחִלִּי חֹטָאָה
כְּדָקָאֲמַרְן. וַיְהִי עֶרֶב, מִסְטָרָא דְּחֹשֶׁךְ. וַיְהִי
בֹקֵר, מִסְטָרָא דְּאוֹר. וּמִגּוֹ דְּאֵינוֹן דְּמִשְׁתַּתְּפִין
כְּחֻדָּא, כְּתִיב יוֹם אֶחָד.

רבי יהודה אומר, מאי טעמא בכל יומא ויומא פתיב, ויהי ערב ויהי בקר. למנדע, דהא לית יומא בלא ליליא, ולית ליליא בלא יומא, ולא אתיהיב לאפרשא.

אמר רבי יוסי, ההוא יום דנפק אור קדמאה, אתפשט בפוליהו יומי, דכתיב יום בפוליהו. אמר רבי אלעזר, ממשמע דכתיב בפוליהו בקר, ולא בקר אלא מסטרא דאור קדמאה. רבי שמעון אמר, יומא קדמאה אזיל עם פוליהו, ופוליהו בגין לאחזאה דלאו בהו פירוודא, וכלא חד.

ויאמר אלהים יהי אור (בראשית א א), והתפשטות האור הזה למטה, ואלו הם המלאכים שנבראו ביום הראשון, שיש להם קיום להתקיים בצד הימים.

וירא אלהים את האור (שם א ד), את - להכליל את האספקלריה שאיננה מאירה עם האספקלריה המאירה, שנאמר בו כי טוב. אמר רבי אלעזר, את - להכליל ולרבות את אותם המלאכים שבאים מצד האור הזה, וכלם מאירים בראשונה בקיום שלם.

יהי רקיע בתוך המים (שם א ו), אמר רבי יהודה, בזה נפרדו המים העליונים מן המים התחתונים. הרקיע - התפשטות המים. והרי נתבאר (שם) ויהי מבדיל בין מים למים, בין מים העליונים לבין המים התחתונים.

ויעש אלהים את הרקיע (שם א ז), שעשה בו מעשה בגדל עליון. לא כתוב יהי רקיע, אלא ויעש, שהגדילו בגדל רב.

אמר רבי יצחק, בשני נברא בו גיהנם לרשעי העולם, בשני נבראה בו המחלקת, בשני לא נשלם בו המעשה, משום כף לא כתוב בו כי טוב, עד שבא היום השלישי שנשתלם בו המעשה.

אמר רבי יוסי, ההוא יום דנפק אור קדמאה, אתפשט בפוליהו יומי, דכתיב יום בפוליהו. אמר רבי אלעזר, ממשמע דכתיב בפוליהו בקר, ולא בקר אלא מסטרא דאור קדמאה. רבי שמעון אמר, יומא קדמאה אזיל עם פוליהו, ופוליהו בגין לאחזאה דלאו בהו פירוודא, וכלא חד.

ויאמר אלהים יהי אור, אתפשטותא דהאי אור לתתא. ואלין אינון מלאכיא דאתבריו ביומא קדמאה, דאית לון קיומא לאתקיימא בסטרא זמינא.

וירא אלהים את האור. את, לאכללא אספקלריא דלא נהרא, עם אספקלריא דנהרא, דאתמר ביה כי טוב. אמר רבי אלעזר, את, לאכללא ולאסגאה אינון מלאכין, דאתיין מסטרא דאור דא, וכלהו נהירין בקדמיתא, בקיומא שלים.

יהי רקיע בתוך המים, אמר רבי יהודה, אתפרישו מיין עילאין ממיין תתאין. רקיע, פשיטותא דמיין. והא איתמר ויהי מבדיל בין מים למים בין מיין עילאין למיין תתאין.

ויעש אלהים את הרקיע. דעביד בה עבידתא בסגיאנו עלאה. יהי רקיע לא כתיב, אלא ויעש, דאסגי ליה ברבו סגיא.

אמר רבי יצחק, בשני אתברי ביה גיהנם, לחייבי עלמא. בשני אתברי ביה מחלוקת. בשני לא אשתלים ביה עבידתא. בגיני כן לא כתיב ביה כי טוב, עד דאתא יום

ומשום כן פתוב בו פי טוב
פעמים, אחד על השלמת
המעשה של יום שני, ואחד
לעצמו של היום השלישי,
ונתפקן היום השני ביום
השלישי, ונבדלה בו המחלקת,
ובו השתלמו הרחמים על רשעי
הגיהנם. ביום שלישי משתפכים
ניצוצי אש הגיהנם, משום כן
נכלל היום השני ונשלם בו.

רבי חייא היה יושב לפני רבי
שמעון, אמר לו: האור הזה ביום
ראשון, והחשך ביום שני, ונפרדו
המים, ומחלקת היתה בו, למה
לא נשלם ביום הראשון, שהרי
הימין כולל את השמאל? אמר
לו: על זה היתה מחלקת,
והשלישי הצטרף להכנס ביניהם,
להכריע ולהרבות בהם שלום.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא
(שם א יא), התחברות של מים
עליונים עם תחתונים לעשות
פרות. המים העליונים פרים
ורבים ועושים פרות, והתחתונים
קוראים לעליונים כנקה לזכר,
משום שמים העליונים זכריים -
והתחתונים נקביים.

רבי שמעון אמר: כל זה הוא
למעלה, והוא למטה. אמר רבי
יוסי: אם כן אלהים שאמר, מי
האלהים? אמר לו: אלהים סתם,
אלהים חיים למעלה. ואם תאמר
למטה, אלא מטה היא תולדות,
כמו שנאמר (שם ב) אלה תולדות
השמים והארץ בהבראם, ואמרנו
בה"א בראם. והוא שלמעלה,
האבות של הכל הוא. היא עשתה
מעשה, ועל כן הארץ עושה
תולדות, שהרי היא מתעברת
כנקה מן הזכר.

רבי אלעזר אמר: כל הפחות היו
בארץ, ולא הוציאה את פתח ואת
אותם תולדות עד יום הששי,
שפתוב (שם א כד) תוצא הארץ וגו'.

תליתאי, דאשתלים ביה עבידתא. ובגין כן
פתיב ביה פי טוב, תרי זמני. חד, על אשלמות
עבידתא דיום שני. וחד, לגרמיה דיום
תליתאי. אתפקן יום שני ביום שלישי,
ואתפריש ביה מחלוקת, וביה אשתלימו רחמי
על חייבי גיהנם. ביומא תליתאה משתפכין
שביבי דגיהנם, בגיני כן איתפליל יום שני,
ואשתלים ביה.

רבי חייא הוה יתיב קמיה דרבי שמעון, אמר
ליה, האי אור ביום ראשון, וחושך ביום
שני, ואתפרישו מיא, ומחלוקת הוה ביה.
אמאי לא אשתלים ביום ראשון, דהא ומינא
פליל לשמאלא. אמר ליה, על דא הוה
מחלוקת, ותליתאה בעי למיעל בינייהו,
לאכרעא ולאסגאה בהו שלם.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא אתחברו
מיין עילאין בתתאין למעבד פירין.
מיין עילאין רביין, ועבדי איבין. ותתאין קראן
לון לעילאין, כנוקבא לגבי דכורא, בגין דמיין
עלאין דכורין, ותתאין נוקבין.

רבי שמעון אמר, כל דא הוא לעילא, והוא
לתתא. אמר רבי יוסי, אי הכי אלהים
דקאמר, מאן אלהים. אמר ליה אלהים סתם,
אלהים חיים לעילא. ואי תימא לתתא, אלא
לתתא איהו תולדות, כמה דאת אמר אלה
תולדות השמים והארץ בהבראם, ואמרין
בה"א בראם. והוא דלעילא, אבהן דכולא
הוא. איהי עביד עבידתא, ועל דא ארעא
עבידת תולדות, דהא מתעברא כנוקבא מן
דכורא.

ר' אלעזר אמר, כל חילין הוו בארעא, ולא
אפיקת חילקא ואינון תולדות, עד יום
הששי, דכתיב תוצא הארץ וגו'. ואי תימא